

## Ik en de ander

Welke ruimte wil Jezus met zijn uitspraak: “heb je vijanden lief en bid voor wie je vervolgen” in ons en tussen ons openen? Dat je je vijanden moet liefhebben is velen van ons van jongsafaan met de paplepel ingegoten. Je weet niet beter. Maar ook: het is een waarheid als een koe. Want de werkelijkheid zit een beetje anders in elkaar. Op dit moment is Nederland betrokken bij een operatie om IS in het Midden-Oosten te stoppen. Met geweld ingrijpen om het dodelijk geweld tegen onschuldige mensen te stoppen. Onze soldaten zijn actief in Mali tegen ander geweld dat moet worden begrensd. Met liefde, met overleg, met politieke middelen, lukte het niet. Dus moet er militair worden ingegrepen, als een bewapende politiemacht, om een veilige ruimte te scheppen, waar recht wordt gedaan aan mensenrechten. Iemand verzuchtte naar aanleiding van deze oproep: alles goed en wel, maar als ik tijdens de tweede wereldoorlog de kans had gehad om Hitler te doden, dan had ik dat gedaan. Één man doden, een dictator, om vele miljoenen mensen te redden. Dat is een daad van recht. Er zijn vijanden, in de grote wereld en in onze kleine leefwereld, en die moeten bestreden worden. Want een vijand is volgens het woordenboek van Dale: ‘een persoon die een ander haat en dat door woord en daad toont of tracht te tonen, die opzettelijk een ander tracht te benadelen’. Waar de haat regeert, worden mensen elkaars vijanden en begint er een cirkel van geweld te draaien die voor alle partijen verwoestend is. Hoezo je vijand liefhebben?

Je vijand liefhebben, zegt Jezus in dit fragment uit de Bergrede, is de uitwerking, de ruimte, die een kernwoord uit de Tora van Mozes wil openen. Als een bewogen joodse profeet knoopt Jezus aan bij een in het boek Leviticus geschreven kernzin: ‘Heb je naaste lief als je jezelf. Ik ben de Heer’ (Lev 19,18). Wie is die naaste die je liefde mag bewijzen? Zijn dat al degenen die jou liefhebben, jou kennen, bij jou horen? Je familie, vrienden en vriendinnen, de burens, collega’s op het werk, teamgenoten bij sport en spel, partijgenoten, kerkgenoten, landgenoten en die onbekende die je zomaar op een goed moment leert kennen, kortom al die mensen waar je een verbinding mee hebt gekregen. En die wereld is best groot geworden door sociale media en facebook. Maar er zijn ook nog andere mensen. Onbekenden, vreemden, mensen van horenzeggen en van beelden in de krant of op teevée. Anderen die vreemd zijn, anderen die je niet begrijpt, anderen die je tegenstaan, anderen die je mijdt, anderen die je haat, anderen die je vreest als een gevaarlijke vijand. En zo ontstaat er steeds opnieuw een tweedeling, een waterscheiding, een tegenstelling tussen wij en zij, tussen bekenden en onbekenden, tussen vrienden en vijanden, tussen goeden en kwaden, tussen rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

Oog in oog met deze tweedeling die steeds opnieuw ontstaat, in het klein en in het groot, roept Jezus de kern, de wortel, de oerbetekenis van de levenswijsheid van Mozes te voorschijn. Je naaste liefhebben sluit het liefhebben van je vijand in. Naasteliefde opent elke tweedeling. De vrucht van naasteliefde is verzoening, vrede, sjaloom, en het einde van elke uitsluiting en kleinering, van discriminatie en racisme. Maar wat is de bron van deze naasteliefde? Is naasteliefde een opdracht, een ethische plicht, een moeten omdat we ten diepste sociale wezens zijn en niet alleen op de wereld leven als een eenzame ster? Is naasteliefde een verplichting die we op ons nemen zoals het Handvest van de mensenrechten? Een kostbare stap voorwaarts na twee wereldoorlogen die zoveel onmenselijkheid en moord brachten? Mozes zegt: ‘Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de Heer’. De bron van de naasteliefde ben je niet zelf maar is een ander. Ik, zegt deze God, ben jouw bron, jouw bevrijder, jouw dragende grond, jouw toekomst. Jij en ik zijn verbonden, partners voor het leven. Mijn liefde, zegt God, de verborgene, lokt jouw liefde te voorschijn en maakt je tot mijn medewerker die van binnenuit bewogen is tot helpen en dienen en verbinden. Liefde is allereerst een geschenk dat je overkomt en dat je hart opent en dat door jou verder stroomt naar anderen. Want, zo zegt Jezus in het voetspoor van Mozes: ‘heb je vijanden lief, opdat jullie kinderen worden van je vader in de hemel, want die laat zijn zoon opgaan over kwaden en goeden, en hij laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.’ Fascinerend hoe onverdeeld goeddoen en liefhebben, onverdeeld, dus één liefde voor de naaste en de vijand, ons tot kinderen maakt van een vader die niet discrimineert en zijn zoon en regen geeft aan allen. Zo vader zo kind. Er is een wederkerige wisselwerking en afhankelijkheid tussen deze God en mensen. Het is het geloof van deze hemelse vader in ons mensen, die ons allen tot broers en zussen maakt. Kun je in je vijand de mens, een medemens, ontdekken? Kun je onderscheid maken tussen deze mens die goed is en zijn gedrag dat onrechtvaardig is en het samenleven verstoord? Het is de

hemel die onze tweedelingen, onze vijandschap, onze machtsverhoudingen onderuit haalt, en ons bevrijdt uit onderdrukking en beweegt tot medemensen. Hier gaat een wereld van mogen en kunnen open en niet van moeten. God is een uitnodiging. Zijn Naam Ik-zal-er-zijn (Wees-er) roept ieder van ons op om er te zijn. Hier worden mensen van binnenuit geraakt en bewogen tot aandacht en zorg voor elkaar. Het appél van de ander roept mij te voorschijn om antwoord te geven. Geen wereld van principes, maar een wereld van relaties.

Heb je naaste lief, als je zelf.' Als je zelf'. Dat sluit twee betekenissen in. Die ander is als jij. Wij zijn gelijkwaardig. Wij zijn allebei mens. En wij weten wat het is om mens te zijn. Wat je nodig hebt en wat het leven goed maakt. En dat brengt de tweede betekenis in zicht: ken jij jezelf? Weet jij wie bent? Heb jij liefde voor jezelf? Heb jij genoeg innerlijke ruimte om naar je zelf te zoeken en ook de ander ruimte te geven? Want er is een nauwe verbinding tussen zelfliefde en naastenliefde. Wie altijd maar loopt te zorgen en te geven, heeft geen tijd om te ontvangen. Wie altijd maar loopt te denken en te piekeren, heeft geen tijd om stil te worden en echt te luisteren. Wie steeds zijn eigen ik centraal stelt, zal nooit verbonden raken met een ander. Wie zijn innerlijk landschap niet verkent, zal een ander niet echt verstaan. Verdriet, angst en schaamte overkomen ons, kwetsbaar en raakbaar als we zijn. Wie er niet voor wegvlucht en durft te onderzoeken, zal een schat vinden die het mens-zijn verrijkt. Want achter veel boosheid zit pijn en verdriet die niet wordt gevoeld. Achter veel haat zit afwijzing en ontkenning van wie je bent. Wie zich niet gezien en bemind weet, gaat dolen en dwalen en moet zichzelf bevestigen en bouwt eenzaam zijn ivoren toren. De vijand is niet alleen buiten, maar zit ook binnen in je. En die vijanden wachten op aandacht en vriendschap die verbindt. Innerlijke ruimte schept niet alleen ruimte naar binnen, maar tegelijk ruimte naar buiten, naar de anderen. Het is Paulus die het menselijk lichaam een tempel van de heilige Geest noemde en daarmee ons innerlijk, onze ziel, tot het hart van de tempel maakte, het heilige der heilige, waar het geheim van de liefde woont en jij alleen mag binnengaan. Bruno-Paul De Roeck schreef er een ontroerend gedichtje over:

*Scintilla animae/zielevonkje*

*Innerlijke waakvlam,*

*het putteke van mijn ziel.*

*Een stille kamer*

*met ramen die open staan*

*naar alles wat bestaat.*

*Een plek*

*die niemand of niets*

*je kan afpakken.*

*Vanuit dat putteke*

*zien de wereld en de mensen*

*er anders uit ....*

André Wesche

Gelezen: Matteüs 5,43-48